

ՊԱՏՐԻԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Ա. ՆԱԾԱԼԵԱՆԻ

ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒԱՐԴ

ՍԵՐԷԼԵՔՈՂ

Յիշում ես օրիորդ Նուարդ Մեսրոպեանին, որի մասին գրել էի
առաջին նամակում: Այդ օրիորդից նորերս մի նամակ ստացայ,
որի հետ կարևոր եմ համարում քեզ ծանօթացնել: Այդ նա-
մակը, ի հարկէ, մի անսպասելի բան էր ինձ համար: Ես շատ ու-
րախ եմ, որ օրիորդը այդքան համարձակութիւն ունեցաւ և գրեց
այդ հետաքրքրական խոստովանութիւնը, որը ինձ միջոց տաւ օրի-
որդին աւելի մօտիկ ճանաչելու: Ահա՛ նամակի բովանդակութիւնը.

Յարգելի պարոն Պատրիկեան.

Դուք կը զարմանաք՝ կարդալով ստորագրութիւնս: Մի օրիորդ
նամակ դրի մի համարեա թէ անծանօթ երիտասարդի, որի հետ
տեսնուել է հացկերոյթի ժամանակ և որից հազիւ թէ մի երկու խօսք
է լսել—օտարոտի պէտք է թւի: Բայց ես յոյս ունեմ, որ իմ Ձեր վե-
րաբերութեամբ ստացած հաւատս սխալ չէ, և Դուք կը նայէք
նամակիս վերայ ո՛չ ըստ ձեականին, այլ ըստ ներքին իմաստի:

Մեր տան հացկերոյթի ժամանակ ոչ Դուք կարող էիք ինձ ճա-
նաչել, ոչ ես՝ Ձեզ: Բայց և այնպէս, ես նկատում էի Ձեր այն վերին
աստիճանի ներողամտութիւնը, որ պահպանում էիք զէպի Ձեր շրջ-
ապատողները, նա մանաւանդ զէպի Սերգօյեանը: Դուք գուցէ զար-
մանում էիք, կամ այժմ զարմանում էք, որ ես ինձ այնքան ան-
տարբեր էի պահում զէպի ինձ շրջապատողները. բայց չէք զարմա-

նալ, եթէ ինձ լաւ ճանաչէք... ես սովորած եմ արդէն իմ դրութեանը: Դուք, իբրեւ հիւր, աւելի քան քաղաքավարի էիք և չափազանց լուռ: Ես հաւատացած եմ, որ ուրիշ դէպքում Դուք աւելի բան աւսած կը լինէիք և ինձ չէիք ստիպիլ այս նամակը գրելու: Ես յոյս ունեմ, որ Դուք հաստատ կը մնաք Ձեր խոստումին և մեզ կրկին կ'այցեւէք: Սակայն ես մտածում եմ.—եթէ այդ օրն էլ պատահաբար խանգարեն մեզ խօսելու, այն ժամանակ ի՞նչ շահած կը լինեմ ես Ձեր այցելութիւնից:—Ոչի՛նչ: Մինչև անգամ եթէ խանգարողներ էլ չը լինեն—գուցէ խօսակցութիւնը իւր գլխաւոր ինձ հետաքրքրող կէտից շեղւի և ես մնամ անբաւական:

Ուստի, խնդրում եմ, եկէ՛ք մեզ մօտ, բարի հիւր եղէ՛ք. բայց նախապէս իմացէ՛ք իմ մի քանի զգացումները:

Դուք, կարծեմ, ինձ անպատրաստ համարեցիք լուրջ կերպով վերաբերելու Ձլօքերի վէպի ներքին իմաստին: Ես Ձեզ չեմ մեզադրում: Ձեր տեղը ես լինէի, մի և նոյնը կ'ենթադրէի. ես մինչև անգամ աւելի խիստ կը խօսէի, ուղղակի կը յայտնէի իմ բողոքը, որ անպատրաստ մարդիկ այդտեսակ վէպեր են կարդում: Իմ կրթութեան մէջ, սակայն, Ձեզ անյայտ մի կէտ կայ, որ ինձ ներում է աւելի լուրջ խնդիրներ դնել և քննելը: Այդ կէտը դարձեալ անյայտ պէտք է թողնեմ Ձեզ համար, որովհետև նրան ուրիշին հաղորդելու համար կարևոր են արտակարգ պայմաններ:

Իմ մայրը դէմ է այն բանին, որ ես չափից դուրս կարդում եմ: Գիտէք. ես ինքս էլ դէմ եմ չափազանց կարդալուն, և ուրախ կը լինէի, եթէ ես ստիպւած չը լինէի այդքան կարդալու: Ընթերցանութեան մէջ կայ մի յայանի աստիճան, որ կրթւած մարդու պահանջն է. բայց ես աւելի եմ կարդում և արդէն աւելին ունի նոյն բնաւորութիւնը, ինչ որ թղթախաղը—անմասնագէտ թուղթ խաղացողի համար, որ ժամանակ անցկացնել կամ մոռացութիւն է որոնում:

Ես ուրախութիւնով կը կատարէի մօրս խնդիրքը և չէի կարդալ. բայց ի՞նչ պէտք է անէի այն ժամանակ Դաշնամուր ածէի: Առաջինը՝ միշտ դաշնամուրով զբաղւիլ չի կարելի, երկրորդ՝ դաշնամուրը մարդուն յոգնեցնում է, իսկ նորա գլխին, նորա ուղեղին բաւականութիւն չի տալիս: Ես իսկապէս մի ամբողջ շաբաթ թողի

գիրք կարդալը, բայց անգործութիւնից ստիպւած՝ սկսեցի ճաշից յետոյ քնել և առաւօտները ուշ զարթնել:

Դուք չը կարծէք թէ ես տան տնտեսութիւնով չեմ դբադուում: Բայց այդ տան տնտեսութիւնը ինձնից խլում է միայն մօտ 3 ժամ... և պէտք է մի բան խոստովանեմ, որ մեր տան տնտեսութիւնը ինձ չի էլ հետաքրքրում: Մեր ընտանիքը մի արհեստաւորի, մի գիւղացու, մի օրւայ աշխատանքով ապրողի ընտանիք չէ, որ նորա տնտեսութիւնը ինքն ըստ ինքեան իւր մէջ հետաքրքրական բան պարունակի: Մեր տարեկան հաշեկշիռը փոքր ինչ այս կողմ, փոքր ինչ այն կողմ—հոգսի և մտածմունքների առարկայ չէ կարող լինել, և փառք Աստծու՝ չէ էլ լինում:

Ուրեմն ի՞նչ անեմ:

Եթէ ես թողնեմ ընթերցանութիւնս և անձնատուր լինեմ իմ սիրած գործերին—ես լաւ գիտեմ, որ ինձ դէմ կը զինեմ ոչ միայն մօրս, այլ և հօրս և շատ ազգականներիս, և ինձ մի արհեստական դրութեան մէջ կը դնեմ:

Ես փորձեցի ձրի դասեր տալ մի տարրական դպրոցում. բայց այդ պարապմունքը չը զոհացրաւ ինձ և վիրաւորեց մօրս և ես շուտով հրաժարեցի: Դպրոցը առանց այն էլ վարժուհի բռնելու կարողութիւն ունէր. այնպէս որ իմ պարապելը մինչև անգամ ֆնասել էր մի աղքատ վարժուհու, որին առաջուց խոստացած է եղել իմ կատարած պաշտօնը:

Ես առաջարկեցի ծնողներիս, որ կարողութիւն տան ինձ բանալու մի փոքրիկ մանկական գրադարան, որից ձրի օգուէին ուսումնարանի աշակերտները, իսկ ես ղեկավարէի նոցա ընթերցանութիւնը՝ համեմատ նոցա աստիճանաբար զարգացումին: Ծնողներս այս անգամ շատ որոշակի բացասեցին, առանց մինչև անգամ հետս վիճելու, խօսակցելու:

Ես մտադրութիւն ունէի մի փոքրիկ ընկերութիւն կազմելու, որի անգամները կանոնաւոր կերպով շրջէին մեր քաղաքի աղքատ ընտանիքները և ըստ կարողութեան օգնէին նոցա: Նոյնպէս մտադիր էի սովորելու մի քանի մանր-մունր արհեստներ: Այդ բոլորի մասին երբ ակնարկում էի ծնողներիս, ասում էին. «էյի տուտուցութիւնդ բռնեց»:

Դուք կ'ասէք. ինչո՞ւ էի ես այդքան լսում ծնողներին, ինչո՞ւ աւելի համարձակ չէի վարւում:

Ո՛վ գիտէ, գուցէ այդտեղ ես ևս մեղաւոր եմ, գուցէ ես բաւականաչափ համարձակ չեմ: Բայց ես էլ ունեմ պատճառներս:

Ես այդ բոլոր ենթադրութիւններիս մասին հաղորդում էի իմ ընկերուհիներին և մի քանի ծանօթ երիտասարդների: Երեւակայեցէ՛ք, որ սոցա կողմից ես աւելի վիրաւորիչ սառնութիւն էի տեսնում, քան իմ ծնողների կողմից: Ծնողներս ասում էին, թէ այդ լաւ բաներ ես ցանկանում, բայց աղջկան չի սազիլ այդպէս գործերով զբաղւիլ, թէ դա մեր բանը չէ և այլն: Իսկ իմ ծանօթները ուսերն էին թափ տալիս, հանաքի էին զցում կամ մինչև անգամ ծաղրում էին: Ինչ վերաբերում է այնպիսի պարոնների, ինչպէս ձեր տեսած Մեհարաբեանը և Սերգոյեանն են, ես դոցա մինչև անգամ չէի յայտնում իմ իղձերը, համարելով դոցա բոլորովին անպատրաստ լուրջ գործերի համար:

Ի՞նչ անեմ. ի՞նչպէս անցկացնեմ իմ ժամանակը. ի՞նչպէս ես ինձ թմրացնեմ, ինձ խաբեմ, որպէս զի չը զգամ ապրելս:

Ես յուռետես չեմ, ես յուսահատուած չեմ. ես կեանքը գնահատում եմ, ես յոյսեր ունեմ... պէտք է ժամանակաւորապէս մի կերպ ինձ պահեմ—մինչև աւելի լաւ բոլանքների գալը:

Ես վճռեցի հպատակւել ինձ շրջապատողների հաճոյքին—տանը մնալ անգործ... բայց նւիրեցի ինձ ընթերցանութեան: Կարդում եմ ամեն բան, ամեն տեսակ գրքեր: Մի անգամ կարդացի մի քննադատի յօդած, որտեղ յայտնւած էր այն միտքը, թէ գիտութիւնը կարող է մարդուն թարմ պահել, պահպանել յուսահատութիւնից: Ես փորձեցի զանազան գիտութիւններից գրքեր վերցնել և լուրջ պարապել. բայց այդ գիտութիւններից ոչ մէկը, բացի պատմութիւնից, չը կարողացայ մարսել: Ցետոյ երբ պատմական գրքեր էլ մի քանիսը թերթեցի—այդտեղ էլ հիասթափւեցի: Այժմ առժամանակ զերադասում եմ վէպերը:

Պատահաբար Դուք ինձ հետ ծանօթացաք այն ժամանակ, երբ ես կարդում էի Մադամ Բովարին: Այժմ իմ ձեռքին է Մարկ Տուէնի սրամիտ պատկերների և բանասիրականների ժողովածուն: Եգուց կը լինի մի ուրիշ գիրք:

Այժմ կարծեմ մասամբ համոզւեցիք, որ Դուք սխալուում էիք ինձ անպատրաստ զանելով—հէնց թէկուզ վէպերի համար, Պէտք է ասեմ, որ ինչ վէպ հաւանում եմ, նորա վերայ աւելի երկայն եմ կանգ առնում: Մաղամ Բովարին ինձ հետաքրքրեց այն կողմից, որ ես տեսայ թէ ի՞նչպէս մի մարդ, որ բաւարարութիւն չի գտնում իւր ներքին իզձերին—կարող է բոլորովին շեղւել իւր ձգտումների ուղիղ ճանապարհից և բոլորովին կորուստի մատնել: Դիցուք Ֆլոբերի հերոսուհին շատ էր միամիտ, շատ էր սխալ կրթւած: Բայց ինչիւրը միայն այդ կրթութիւնը չէ, այլ և առհասարակ կրթութեան ու կեանքի մէջ եղած տարաձայնութիւնը:

Կարո՞ղ էք Դուք ինձ խորհուրդ տալ թէ ես ի՞նչ անեմ: Ասացէ՛ք—ես շնորհակալ կը լինեմ: Եկէ՛ք, նստենք, խօսենք:

Կամենում էք՝ հանդիպենք թատրոնում: Ես այնտեղ եմ լինելու էգուց ծնողներիս հետ: Եկէ՛ք թատրոն. միշարարներին բաւական ժամանակ կ'ունենանք ասել-լսելու:

Վճռելով այս նամակը Ձեզ գրելու՝ ես յանձն եմ առել ինձ վերայ օտարոտի աղջիկ լինելու անունը, ուստի թո՛ղ մի օտարոտութիւն էլ աւելցնեմ մինչև այժմ՝ գրածներիս: Եթէ այդ բանը իբրև վարմունք չը հաւանէք, մեղադրեցէ՛ք մեր հասարակական կեանքը և ոչ ինձ:

Իմ ծնողները Ձեր մասին բարձր կարծիք ունեն. բայց Ձեզ վերայ չեն նայում իբրև փեսացուի վերայ: Ես էլ չեմ նայում այդ տեսակէտից: Ուստի Դուք կարող էք մեղանից չը վախենալ: Մեր քաղաքում երիտասարդի մի այնպիսի ընտանիք այցելելը, ուր չափահաս աղջիկներ կան, հասկացւում է ամուսնանալու, ամուսնացնելու տեսակէտից: Եւ որովհետև այդ տեսակէտը շատ մեծ դեր է խաղում, ուստի մեր երիտասարդների (թէ այր և թէ կին) շրջանում լայն շփում չը կայ, հասարակական ժողովներ չը կան: Մտողներս իրանց հաշիւներն ունեն իմ վերաբերմամբ... Ե՛հ բաւական է, այսքան հեռու չը դնանք: Ուրեմն՝ ես Ձեզ կը սպասեմ:

Ձեզ յարգող Նուարդ Մեսրոպեան:

Ի հարկէ առանց այլ և այլութեան ես գնացի թատրոն: Օրիորդին տեսայ նստած օթեակներից մէկում իւր ծնողների հետ: Նա

դիտակով այս ու այն կողմ էր նայում,— շատ արագ նրան խաղացնելով իւր ձեռքում: Յետոյ յանկարծ թողեց դիտակը և բաւականացած իւր նայելուց՝ յետ ընկաւ աթոռի վերայ և կարծես անձնատուր եղաւ մտածմունքներին:

Առաջին միջարարին շտապեցի Մեսրոպեանների օթեակը: Օրիորդը ցանկութիւն յայտնեց գուրս գալ օթեակից փոքր ինչ հետս շրջելու: Ես յայտնեցի բոլոր պատրաստականութիւնս: Օրիորդի ծնողները ուրախ էին, որ ես ինձ վերայ առայ օրիորդին զբաղեցնելու գործը: Տիկինը մնաց օթեակում, պարոն Մեսրոպեանը զնաց ծխելու: Օրիորդի հետ մենք սկսեցինք յետ ու առաջ քայլել:

— Ծնորհակա՛լ եմ, օրիորդ, որ դուք իմ վերայ հաւատ ունեցաք և ինձ նամակ գրեցիք, մի նամակ, որ ինձ անչափ հետաքրքրեց:

— Ես դեռ էլի ասելիք ունեմ. իմ նամակը բացատրում է ոչ բոլոր իմ կեանքը: Ես ցանկանում եմ, որ դուք անկեղծօրէն յայտնէք ձեր կարծիքը իմ դուրսիս և իմ անելիքի մասին: Բայց ես լաւ դիտեմ, որ ուրիշի կեանքի դատաւճիռ կարդալը լուրջ մարդու համար հեշտ չէ. ուստի՝ իսկոյն չեմ պահանջում ձեր վերջնական խօսքը, այլ դուք ինձ ցոյց տա՛ք ուրիշ դատողութեան, ուրիշ տեսակէտի հետեւանքներ, քան իմ յայանածներն են:

— Օրիորդ, ես ձեր զգացմունքների հետ բոլորովին համաձայն եմ. բայց կարծում եմ, որ այդ խնդիրը վճռելը աւելի ձեզնից է կախուած, քան որ և է ուրիշ անձից: Ձեր պահանջները, ձեր ցանկութիւնները մոլթը չեն. դուք ծարաւ էք իսկական գործունէութեան, մի այնպիսի պարապմունքի, որի մէջ լինէր հասարակաց օգուտ: Սակայն ձեր դիրքը մնասում է ձեր ցանկութիւնների իրադործելուն: Խնդրեմ ասացէք, դուք մտադիր չէ՞ք ձեռք վերցնելու ձեր դիրքից:

— Դիցուք թէ ես կարող լինէի իսկոյն ձեռք վերցնել: Սակայն դուք խորհուրդ կը տա՞ք:

— Եթէ իմ մասին լինէր խօսքը, ես ձեռք կը վերցնէի, բայց ձեր վերաբերմամբ ինքներդ պէտք է վճռէք:

— Դժբաղդաբար, ես վճռել չեմ կարող. ինձ պէտք է այժմ հրամայել, որ ես ձեռք վերցնեմ: Ես կապաւած եմ ամբողջ իմ անցեալով իմ ծնողների հետ այն կազմով, որ դուք տեսաք: Ես վճռելու համար պէտք է շատ կռւեմ հետս, շատ մտատանջեմ և դա-

դար չ'ունենամ: Իսկ դուք անկեղծօրէն մոռաճած և ձեր ձեռքը ձեր սրտի վերայ դրած՝ կարող էք ինձ պատւիրել թէ «գնա»—հաւատաւով որ ես էլ իսկոյն այդ պատուէրից յետոյ կը գնամ:

—Ես չեմ կարող պատւիրել:

—Այդպէս էլ ես չեմ կարող վճռել: Ես ինքս ինձ վերայ չեմ ընդունիլ այդ տեսակ գործի նախաձեռնութիւնը:

Ձանգը խփեցին: Գնացինք դահլիճ: Միւս միջարարին դարձեալ պատահեցինք: Օրիորդը անհոգ հարցրեց ինձ.

—Հաւանո՞ւմ էք պիեսը:

—Միջակ է. բայց պէտք է խոստովանեմ, որ ուշադիր չէի: Ես, ճիշդն ասած, ձեր խօսակցութիւնների աղղեցութեան տակ էի:

—Գիտէք ի՞նչ, պ. Պատրիկեան. ես ձեզնից շնորհակալ եմ ձեր խօսքերի համար: Դուք մեղաւոր չէք. եթէ չէք կարող վճռել իմ վիճակը, Դուք պարզ ասացիք, թէ դուք ի՞նչպէս կը վարւէիք, եթէ իմ տեղը լինէիք, դա ինձ համար բաւական է: Այժմ ես գիտեմ, որ ես պէտք է սպասեմ, մինչև որ կամ աւելի համարձակ դառնամ, կամ հանգամանքները իրանք իրանք փոխեն, կամ՝ ինքս ընտելանամ իմ վիճակին և այլ ևս պահանջ չը զգամ ուրիշ կեանքի:

—Օրիորդ, պէտք է խոստովանաբար յայտնեմ իմ տպաւորութիւնը ձեր մասին: Ես ձեզ բաւականաչափ դարձեալ չը ճանաչեցի: Մնում են ձեր սրտում գազտնիքներ, որոնց դուք պահպանում էք ձեր սրտում: Եթէ այդ գազտնիքները կամ աւելի լաւ ասած՝ այդ յուսատեղերը չը լինէին, դուք չէիք կարող այդքան հանգիստ լինել, այդքան զւարթ:

—Ճիշդ է, «բարեկամ». ներեցէ՛ք համարձակութեանս այդ խօսքի համար. բայց ես այդ խօսքը ասում եմ, իբրև ընկերի, եթէ կ'ընդունէք: Ես ունեմ գաղտնիք. և այն պատճառով, որ նա գաղտնիք է, չեմ կարող ձեզ յայտնել: Բայց ես կը ցանկանայի, որ ինձ համար բարեկամ մնայիք և ապագայում, աւելի յարմար հանգամանքներում, ինձ օգնէիք:

—Ամենայն պատրաստականութիւնով:

—Որ այդպէս է, խօսենք ներկայի մասին և զբաղւենք ներկայով: Ա՛խ, պարոն Պատրիկեան. ես կեանք եմ ուզում, կեանք: Անբաւական եմ իմ անցկացրած օրերից: Եկէ՛ք մեր տուն. ես ձեզ

Համար լաւ-վատ ինչ գիտեմ կը նւագեմ, ժամանակ կ'անցկացնենք, կը խօսենք այստեղի մարդկերանց կեանքից. ես ձեզ ցոյց կը տամ իմ նկարած մի կենդանագիրը. ով գիտէ ինչե՛ր պատմեմ...

— Կ'աշխատեմ անպատճառ գալու:

— Ներեցէ՛ք, իբրեւ համեմատութիւն չ'ընդունէք. բայց համաձայնեցէ՛ք, որ կարելի է սովորել այն տեսակ անձինքներին, ինչպէս Սերգօյեանն է: Ես նախանձումեմ, տեսնելով նորա աղանձական միամոռութիւնը, նորա իզելորւած և համոզւած զատարկաբանութիւնը... զոնէ զոհ է իրանից: Տէ՛ք ինձ մի երկու երջանիկ օր. ես յետոյ դարձեալ կը տանեմ Սերգօյեանին: Ուրեմն ես ձեզ կը սպասեմ: —

Քատրոնից դարձայ տուն մի ծանր տպաւորութեան տակ: Օրիորդի հետ ունեցած խօսակցութիւնը վերանորոգում էր իմ յիշողութեան մէջ և ինձ մտատանջում:

Երկու օրից յետոյ ես կրկին այցելեցի օրիորդին: Տէ՛ր Աստուած. ի՞նչ ուրախ և զւարթ էր նա: Որչա՛փ սլարզ և մի և նոյն ժամանակ նուրբ վարեցողութիւն ունէր:

— Ահա տեսնում էք, ասաց նա, ոսկեզօծ վանդակում տանջւող մի թռչուն եմ ես: Վանդակս կազմում է այն շրջանը, որտեղ ես պտտում եմ: Դուք նկատեցիք, ի հարկէ, որ ծնողներս ուրախ են, որ ես ուսում եմ առել, բայց եթէ քննէք, կը տեսնէք, որ նոցա պէտք չէ ինքը ուսումը իւր հետեանքներով. նոքա գնահատում են այն մի տեսակ փայլը, որ ուսումը տալիս է մարդուն: Նոքա զարդարել են իրանց սենեակները. ինչո՛ւ չը զարդարէին և իրանց աղջկան, տալով նորան բացի զգեստից և՛ ուսումնական փայլ: Է՛հ. — բայց թողնեմ զանգատներս: Պարոն Պատրիկե՛ան, պատմեցէ՛ք ինձ թէ ի՞նչ տեսակ յոյսեր ունի ձեր՝ երիտասարդների շրջանը իւր ապագայ անելիքի վերաբերմամբ: Դուք մեզնից աւելի բաղդաւոր կը լինէք:

Սկսեցինք օրիորդի հետ երկայն խօսակցութիւն զանազան նախադիժների, մտադրութիւնների մասին: Այդ խօսակցութիւններից երեւաց, որ օրիորդը ծանօթ է մի քանի բանիմաց երիտասարդների հետ, որոնք այժմ բացակայ են այս քաղաքից: Կամաց-կամաց պարզեց և գաղտնիքներից մէկը, երբ օրիորդը ցոյց տւաւ իւր ձեռքով նկարած մի երիտասարդի կենդանագիր: Այն միջոցին երբ

ես զննում էի պատկերը, օրիորդը սեղմած շրթունքներով և լուրջ նայում էր իմ երեսի արտայայտութեան:

—Սա գիտէ՞ք ով է, ասաց նա ինձ. սա—իմ ուսուցիչն է, իմ մասնաւոր ուսուցիչը. նա, որ ինձ վարդապետում էր դպրոցից դուրս: Դուք նորան չէք ճանաչում. նա մայրաքաղաք չէ գնացել կատարելագործելու, այլ... Թողնե՛նք, գաղտնիք մնայ առ այժմ:

Օրիորդը ցոյց տալով անկատար թարգմանութիւնների մի քանի փորձեր ասաց.

—Ես այժմ աշխատում եմ այս բանում կասարելագործելու, որովհետեւ այս գործը թոյլաւարում է իմ վանդակում: Բայց դեռ վարժ չեմ բաւականաչափ:

Խօսեցինք թարգմանական գրականութեան մասին. նա ցոյց տաւ իւր ընտրած գրքերի ցուցակը, որ մեծ չէր և միջակ էր կազմւած:

—Ահա՛ այս տեսակ է մեր կեանքը, հառաչեց օրիորդը. սենեկային գործունէութիւն, նուրբ կերպասների և գեղեցիկ կահ կարասիքների մէջ թոյլատրելի գործունէութիւն:

—Բայց, օրիորդ, կան մեզանում տիկիներին և օրիորդներին և՛ վարժուհիներ, և՛ մանկաբարձուհիներ, և՛ դաստիարակչուհիներ:

—Այո՛ կան և ծանօթ եմ շատերի հետ. բայց ինձ ինչ օգուտ. ես գործնական բեղմնաւոր գործունէութեան ծարաւ եմ զգում. ինձ գործելու միջոց տւէ՛ք:

Սիրելի քո՛յր. այս նամակը, հաւատացած եմ, քեզ շատ կը հետաքրքրի: Եթէ դու տեսնէիր, թէ ո՛րչափ շնորհալի և անարհեստական ու անկեղծ է խօսում օրիորդը—կը զարմանայիր: Գուցէ դեռ էլի գրեմ մի քանի տող նորա մասին:

Յգրութիւն:

Ք. Ս. Պ.